WORDDIEPERGEWORTEL·LEEFGETROU

DELF DIEPER

WYSHEID BEGIN BY DIE HERE

Om die lewe vanuit God se waarheid te leer verstaan

SKRIFBAAN

Spreuke 1:1–7 · Spreuke 2–3 · Job 28 · Spreuke 8–9
1 Korintiërs 1:18–31 · Kolossense 2:2–3
Jakobus 1 en 3 · Matteus 7:24–27

Hoe verskil ware wysheid van blote kennis — en waarom begin ’n wyse lewe by die Here en vind dit sy diepste gestalte in Jesus Christus?

Oriëntasie: Wanneer is ’n mens werklik wys?

Ons leef in ’n tyd waarin kennis feitlik onbeperk beskikbaar is. Ons kan binne sekondes ’n antwoord op ’n moeilike vraag kry, maar dit bly veel moeiliker om te weet hoe om reg te leef. ’n Mens kan baie weet en tog slegte besluite neem; jy kan oor godsdienstige sake ingelig wees en tog sonder eerbied vir God leef. Spreuke 1:7 plaas hierdie spanning sommer aan die begin van die boek op die tafel.

Die sleutelvers sê, soos dit in die aangereikte Afrikaanse teks lui: **“Kennis begin met die dien van die Here; dit is net dwase wat wysheid en opvoeding gering ag.”** Die tradisionele uitdrukking “vrees van die Here” wys dat hier meer op die spel is as godsdienstige kennis. Dit gaan oor ons grondhouding teenoor God: wie Hy vir ons is, hoe ons na sy Woord luister en of ons ons eie oordeel as finaal beskou.

Hierdie Delf Dieper volg nie sewe losstaande spreekwoorde nie. Ons begin by die literêre betekenis van Spreuke 1:1–7, neem Israel se wysheidsgeskrifte ernstig op hulle eie terme, kyk vervolgens na hulle verrassende insigte oor lyding en menslike beperking, en lees uiteindelik hoe die Nuwe Testament **Christus self** as God se wysheid bekendmaak. Daarna vra ons hoe hierdie boodskap ons gemeente se alledaagse lewe kan vorm.

> KERNBOODSKAP
>
> **Ware wysheid begin wanneer ons leer om God as Here te erken. Dit gee ons nie al die antwoorde nie, maar verander die vraag waarmee ons elke besluit, verhouding en moeilike omstandigheid tegemoetgaan: Hoe kan ek hier getrou aan die Here leef?**

Hoe hierdie gids werk

Leesvlak	Vra eers	Voorbeeld
Tekswaarneming	Wat staan werklik geskryf?	Spreuke 1:7 kontrasteer die vrees van die Here met minagting vir onderrig.
Eksegetiese verklaring	Wat beteken dit in die boek?	Die vers sluit die voorwoord af en open die weg na die onderrig van 1:8 en verder.
Bybels-teologiese verbinding	Hoe verbreed die Skrif dit?	Job en Prediker wys waarom wysheid nie alle lyding kan beheer nie.
Evangelie en toepassing	Wat hoor ons in Christus?	Volgens 1 Korintiërs 1 is die kruis God se wysheid waar mense dit nie verwag nie.

1. Die literêre wêreld van Spreuke

1.1 ’n Boek wat oor ’n lang tyd versamel is

Spreuke word in 1:1 met Salomo verbind en die Bybel ken aan hom ’n besondere wysheidsreputasie toe (1 Konings 3–4). Tog laat die boek self meer as een versameling en stem hoor: Spreuke 10:1 begin weer met Salomo se spreuke; 22:17 verwys na “die wyse mense”; 25:1 beskryf spreuke van Salomo wat in die tyd van Hiskia se mense oorgeskryf is; hoofstukke 30 en 31 bevat onderskeidelik materiaal van Agur en Lemuel. Die uiteindelike boek is dus waarskynlik oor ’n langer tyd saamgestel. ’n Presiese datum vir al sy dele kan nie eenvoudig vasgestel word nie.

Hierdie samestelling is teologies betekenisvol: Bybelse wysheid is nie bloot een mens se briljante idees nie, maar oorlewerde en getoetste onderrig wat oor geslagte heen ontvang is. Die woorde “my seun” wat telkens in hoofstukke 1–9 voorkom, herinner aan onderrig in ’n gesin of leeromgewing. Ons hoef nie te besluit dat elke spreuk letterlik in ’n formele skool ontstaan het om te sien dat opvoeding, luister en karaktervorming sentraal is nie.

1.2 Die voorwoord: Spreuke 1:1–7

Verse 2–6 beskryf wat die boek wil bewerk: mense moet wysheid leer ken, insig bekom, verantwoordelik kan optree en reg, geregtigheid en billikheid nastreef. Opvallend is dat selfs ’n wyse mens volgens vers 5 nog kan byleer. Wysheid begin dus met die bereidheid om self onderrig te word. Vers 7 is die sleutel wat hierdie opvoedkundige doel in God se teenwoordigheid plaas. Daarna volg 1:8 se oproep om na die vader se onderrig en die moeder se leiding te luister. Godsvrug en lewensonderrig word nie teenoor mekaar gestel nie.

Die onderrig in hoofstukke 1–9 word verder gedra deur groot kontraste: wysheid roep op straat (1:20–33; 8:1–36), en dwaasheid lok mense weg (9:13–18). Die leser moet leer om tussen stemme te onderskei. Dit is veel meer as ’n lys wenke vir groter persoonlike sukses.

1.3 Wat is ’n spreuk — en wat is dit nie?

Die versameling van Spreuke 10–29 bestaan grootliks uit kort, beeldryke uitsprake oor patrone in die lewe. ’n Spreuk is gewoonlik ’n betroubare waarneming oor hoe dinge dikwels verloop, nie ’n onvoorwaardelike waarborg oor elke individuele geval nie. Spreuke 22:6, byvoorbeeld, mag nie gebruik word om ouers te verseker dat elke kind noodwendig altyd presies volgens hulle verwagting sal leef nie. Job en Prediker sou so ’n meganiese verstaan bevraagteken.

1.4 Wysheid in die antieke Nabye Ooste

Ook Egipte en Mesopotamië het wysheidsonderrig geken. Daar is besonder sterk literêre raakpunte tussen Spreuke 22:17–23:11 en die Egiptiese Onderrig van Amenemope. Die presiese verhouding en die skryfgeskiedenis bly onderwerp van navorsing; dit is genoeg om te erken dat Israel se wysheidsliteratuur nie in ’n kulturele vakuum ontstaan het nie. Die deurslaggewende vraag vir Spreuke is egter aan Wie die menslike lewe uiteindelik verantwoordbaar is. In 1:7 word Israel se wysheid uitdruklik verbind met **die Here** — die God van Israel se openbaring en verbond.

2. Spreuke 1:7: die Hebreeuse teks en sy beweging

Die Hebreeuse sin begin nie met “kennis” nie, maar met die woorde *yir’at YHWH*, “die vrees van die Here”. Die vers het twee dele: eers die positiewe grondslag van kennis; dan die negatiewe teenbeeld van dwase wat wysheid en onderrig verag. Die tweede helfte sê dus iets belangriks oor die eerste: die probleem van die dwaas is nie noodwendig ’n gebrek aan verstandelike vermoë nie, maar ’n weiering om hom of haar te laat leer.

2.1 Die belangrikste Hebreeuse woorde

Hebreeus / uitspraak	Basiese betekenis	Funksie in hierdie vers
יראת יהוה — yir’at YHWH	Vrees, eerbiedige ontsag vir die HERE.	Die grondhouding wat kennis in die regte verhouding tot God plaas.
ראשית — rē’šît	Begin, eerste deel; soms ook vernaamste deel.	Dui die grondslag of vertrekpunt aan; dit is nie slegs stap een wat later agtergelaat word nie.
דעת — da‘at	Kennis, begrip, weet.	Kennis van die lewe soos dit onder God se heerskappy geleef moet word.
חכמה — ḥokmâ	Wysheid, bekwame en verantwoordelike insig.	Die vaardigheid om goed en reg te leef; nie net akademiese vernuf nie.
מוסר — mûsār	Onderrig, tug, vorming, regstelling.	Wysheid vra die aanvaarding van teregwysing en dissipline.
אוילים — ’ewîlîm	Dwase; moreel hardnekkige mense.	Die teenbeeld: hulle verag juis dit wat hulle behoort te ontvang.

Die spelling van die Hebreeus en die ontleding van die woorde kan nagegaan word in die Hebreeuse teks van Spreuke 1:7 (Westminster Leningrad Codex en die Sefaria-weergawe). Die weergawe hierbo gee die woorde as afsonderlike sleutelbegrippe; ’n woord se volle betekenisveld moet nie sonder onderskeid op een vers afgedwing word nie.

2.2 “Begin”: tydsorde én grondslag

Die woord *rē’šît* kan “begin” beteken en in bepaalde verbande ook op dit wat eerste of vernaamste is, dui. In Spreuke 1:7 is “begin” ’n verantwoordbare vertaling; die onmiddellike konteks wys dat dit om die grondslag van kennis gaan. Die teks sê nie dat jy eers vir ’n rukkie eerbied vir God nodig het en daarna sonder Hom verder kan leer nie. Wie die Here buite rekening laat, mis volgens hierdie boek die bepalende maatstaf waarvolgens alle kennis gebruik moet word.

2.3 “Kennis” en “wysheid”: onderskeibaar, nie skeibaar nie

In vers 7 se eerste reël word *da‘at* (kennis) gebruik, en in die tweede *ḥokmâ* (wysheid). Reeds in 1:2 staan wysheid en onderrig saam. Die terme oorvleuel, maar die skrywer laat ons sien dat die besit van inligting nie vanself ’n mens tot goeie oordeel bring nie. Wysheid sluit die morele, gemeenskaplike en godsdienstige gebruik van kennis in. ’n Werkgewer kan byvoorbeeld baie van finansies weet en tog onregverdig teenoor werknemers optree.

2.4 “Onderrig” beteken ook dat ek korrigeerbaar bly

Die woord *mûsār* word soms net as straf verstaan. Die konteks van 1:2–7 en 1:8–9 wys egter ’n groter opvoedkundige bedoeling: ’n mens leer deur leiding, oefening, teregwysing en die geduldige vorming van karakter. Om wys te wees is om nie elke korreksie as ’n aanval op my waardigheid te ervaar nie. Die dwaas “verag” dit — hy of sy weier om leiding ernstig op te neem.

> **DIE BEWEGING VAN DIE VERS**
>
> **Eerbied vir die Here → openheid vir sy waarheid en onderrig → ’n lewe van onderskeiding. Dwaasheid beweeg andersom: selfgenoegsaamheid → minagting vir teregwysing → ’n lewe wat nie wil leer nie.**

3. Die vrees van die Here: méér as blote angs

3.1 Die Here is heilig — ontsag is gepas

Die uitdrukking “die vrees van die Here” mag nie so versag word dat God slegs ’n vriendelike bevestiging van ons eie voorkeure word nie. Die Bybel praat ernstig oor God se heiligheid, geregtigheid en oordeel. Die profeet Jesaja se reaksie op God se heiligheid (Jesaja 6:1–8) en die oproep in Hebreërs 12:28–29 tot diens met eerbied wys dat ontsag in die Skrif ’n werklike ontmoeting met God se majesteit is.

3.2 Maar nie die slaafse angs om weggejaag te word nie

Die Here wat eerbied vra, is ook die God wat sy volk uit Egipte verlos het en hulle sy Woord gee. Deuteronomium 10:12–13 verbind die vrees van die Here met liefde, diens en wandel in sy weë. Psalm 130:3–4 plaas vergifnis verrassend naby aan Godsvrees: juis omdat daar by God vergifnis is, kan Hy met ontsag gedien word. Vir die gelowige in Christus word hierdie eerbied nie uitgewis nie, maar in die lig van genade gedra (Romeine 8:15).

Ons moet dus onderskei tussen ’n vrees wat van God af wegvlug en ’n heilige ontsag wat ons na Hom toe laat draai. Die eerste wil verberg; die tweede leer luister. Hierdie onderskeid skep nie ’n goedkoop teenstelling tussen die Ou en Nuwe Testament nie: in albei getuig die Skrif van God se heiligheid én barmhartigheid.

3.3 Verbondsgehoorsaamheid, nie ’n poging om genade te koop nie

Deuteronomium 4:5–8 verbind Israel se gehoorsaamheid aan God se goeie bepalings met ’n lewe wat die nasies as wys sou herken. Dit is egter die volk wat God reeds uit slawerny verlos het. Net so is die vrees van die Here in Spreuke nie ’n geheime metode om God se guns met slim optrede te verdien nie; dit beskryf die gepaste houding van mense wat onder sy gesag en goedheid leef.

4. Die wysheidsboeke in gesprek: Spreuke, Job en Prediker

4.1 Spreuke 2: God gee wat Hy van ons vra

Spreuke 2:1–6 vra die leerling om woorde te ontvang, te soek en wysheid na te jaag. Tog lê die beslissende wending in vers 6: die Here gee wysheid. Menslike ywer is nie hier die teenpool van genade nie; die twee behoort bymekaar. Ons ondersoek die Skrif, vra raad, bid en leer, juis omdat ons nie ons eie finale bron van waarheid is nie. Jakobus 1:5 neem later hierdie afhanklikheid op in die oproep om God om wysheid te vra.

4.2 Spreuke 3: vertroue plaas my insig in perspektief

Spreuke 3:5–7 roep op tot vertroue op die Here met die hele hart en waarsku om nie op jou eie insig staat te maak nie. Dit verbied nie denke, studie of beplanning nie. Dit keer dat ons eie oordeel die laaste hof word. Die opdrag om die Here “in al jou weë” te ken, strek van geldsake en verhoudings tot werk, konflik en die gebruik van mag. Ware wysheid is nie onkritiese goedgelowigheid nie, maar toegewyde onderskeiding.

4.3 Job 28: wysheid waar ons grense duidelik word

Job 28 beeld die mens uit wat ongelooflik vaardig is om verborge skatte uit die aarde te haal, maar die vindplek van wysheid bly vir hom ontoeganklik. God alleen ken die pad daarheen (28:23); vers 28 keer terug na die vrees van die Here en die vermyding van kwaad. In die geheel van Job word hierdie insig besonder belangrik: die vriende probeer uit Job se lyding ’n eenvoudige morele verklaring maak. Die boek wys hoe gevaarlik dit is om algemene wysheidswaarhede as ’n waterdigte berekening vir elke mens se lot te gebruik.

Job 32:6–9, waar Elihu meen dat insig nie bloot deur ouderdom gewaarborg word nie, is ’n karakter se uitspraak binne ’n groter debat. Ons mag dit bespreek, maar nie elke woord van elke spreker in Job sommer as die boek se finale oordeel verklaar nie. Die finale boodskap plaas die mens nederig voor God se groter wysheid.

4.4 Prediker: ons kan nie die lewe beheer nie

Prediker ontmasker die verwagting dat regte kennis alle teleurstelling uit die weg sal ruim. Daar is tye van onreg en verlies waarin gewone verklarings tekortskiet. Prediker 12:13–14 eindig met ontsag vir God en verantwoordelike lewe voor Hom — nie met die belofte dat God se weë vir ons volledig deursigtig sal wees nie. Hierdie spanning laat die drie wysheidsboeke saam praat: **ontvang die goeie patrone van die lewe, maar moenie voorgee dat jy die Here se raadsplan kan beheer nie.**

4.5 ’n Noodsaaklike eksegetiese waarskuwing

Wanneer iemand ernstig siek word, ’n onderneming verloor of deur ’n kind se moeilike keuses seergemaak word, mag Spreuke nie as ’n stok gebruik word om te sê: “Jy moes net wyser gewees het” nie. Job en Prediker verhoed dat ons lyding outomaties aan verkeerde besluite koppel. Wysheid kan verantwoordelikheid leer sonder om die lydende mens te beskuldig.

5. Spreuke 8–9: wie se stem volg ons?

5.1 Die vrou Wysheid en die vrou Dwaasheid

Spreuke 8 beeld Wysheid uit as 'n vrou wat mense in die openbare ruimte roep. In Spreuke 9 word sy uitnodiging gekontrasteer met dié van Dwaasheid. Albei stel 'n maaltyd voor, maar hulle lei na verskillende bestemmings. Dit is literêre personifikasie: 'n abstrakte werklikheid kry 'n stem en gestalte sodat die leser die morele keuse duideliker hoor. Spreuke 8:22–31 verbind Wysheid met God se skeppingswerk; wysheid is nie bloot 'n menslike uitvinding ná die skepping nie.

5.2 Is die Wysheid van Spreuke 8 letterlik Christus?

Christene het van vroeg af Spreuke 8 in die lig van Christus gelees, veral omdat 1 Korintiërs 1:24 en 30 Jesus uitdruklik God se wysheid noem. In die geskiedenis is Spreuke 8:22 ook omstrede gebruik in debatte oor die verhouding tussen die Vader en die Seun. Die moderne eksegetiese vraag is anders as die latere dogmatiese toepassing: binne Spreuke self is Wysheid 'n literêre figuur. Om haar sonder verduideliking letterlik met die preëksistente Seun gelyk te stel, slaan 'n belangrike stap in die interpretasie oor.

Daar is wel 'n **verantwoordelike Christologiese verbinding**: die God wie se wysheid by die skepping beskryf word, openbaar die volheid van sy reddende wysheid in Christus. Dit beteken nie dat elke vers oor die gepersonifieerde Wysheid 'n regstreekse voorspelling oor Jesus se aard is nie. Die verskil tussen letterlike uitleg en kanonieke, Christelike herlesing behoort openlik genoem te word. Dit help ook om die vroeë kerk se uiteenlopende interpretasies billik te verstaan.

6. Die verrassende wysheid van die kruis

6.1 1 Korintiërs 1:18–31: die probleem is ons maatstaf

Die gemeente in Korinte het met status, groepsvorming en die bewondering van indrukwekkende sprekers geworstel (1 Korintiërs 1:10–17; 2:1–5). Paulus plaas die boodskap van die gekruisigde Christus daarteenoor. Vir baie Jode was 'n gekruisigde Messias aanstootlik; vir baie nie-Joodse hoorders het die kruis eerder na skande en mislukking gelyk. Tog noem Paulus Christus die krag en wysheid van God (1:24). Die skokkende punt is nie dat God onredelik is nie, maar dat God se reddingshandeling ons gewone maatstawwe van eer, mag en sukses ontmasker.

In 1 Korintiërs 1:30 word dit besonder persoonlik: dit is deur God dat die gemeente aan Christus behoort, en Christus het vir ons wysheid, geregtigheid, heiliging en verlossing geword. Die Christelike geloof bied dus nie eers 'n handleiding om wyser te leef en daarna dalk toegang tot God nie. **Christus is self die Here wat ons red**; ons leer uit sy genade om anders te leef. Hierdie vers verhoed dat Spreuke 1:7 tot 'n blote karakterverbeteringsprogram verklein word.

6.2 Die kruis verander ons verstaan van swakheid

Die kruis wys dat God nie bloot die vaardigste, invloedrykste en mees selfversekerde mense gebruik nie. Sy genade breek deur menslike aansien en prestasie. Vir 'n gemeente beteken dit dat wysheid nie alleen by die luidste stemme of grootste akademiese prestasies gevind word nie. Ons luister ook na die een wat gebroke is, die een wat baie jare se swaarkry gedra het en die een wat met nederigheid die waarheid praat.

6.3 Kolossense 2:2–3: wysheid is nie ’n geheime kennisstelsel nie

Paulus verbind die volle rykdom van insig met die kennis van God se geheimenis, Christus, in wie al die skatte van wysheid en kennis verborge is. Hierdie woorde staan in ’n waarskuwing teen aanloklike leerstellings wat gelowiges van hulle vaste verbondenheid aan Christus kan weglei (Kolossense 2:4–8). Die hoofsaak is nie dat ’n Christen elke vakgebied sonder studie verstaan nie, maar dat niemand ’n “hoër” weg na God nodig het wat Christus se voldoende werk verbygaan nie.

6.4 Die Heilige Gees en die nuwe lewe

Jakobus 3:13–18 beskryf wysheid van bo as rein, vredeliewend, bedagsaam, inskiklik, vol barmhartigheid en goeie vrug. Dit is nie ’n natuurlike gevolg van ’n hoë IK nie. In die Nuwe Testament vorm die Gees mense tot die gesindheid van Christus (vgl. Galasiërs 5:22–23). Die Gees maak ons nie skielik alwetend nie; Hy bring ons in die waarheid van die evangelie en vernuwe ons liefde en gehoorsaamheid.

> **DIE EVANGELIESE WENDING**
>
> **Spreuke ontbloot ons behoefte aan wysheid; die kruis ontbloot die gevaar van ons selfverheffing; Christus gee wat ons nie uit onsself kan voortbring nie. Gehoorsaamheid is die vrug van sy genade, nie die prys daarvoor nie.**

7. Jakobus en Jesus: wysheid wat sigbaar word

7.1 Jakobus 1:2–8: bid vir wysheid te midde van beproewing

Jakobus se oproep om wysheid te vra staan binne ’n bespreking van beproewings. Dit gaan nie eerste oor slim antwoorde vir al ons algemene belangstellings nie, maar oor die insig om in moeilike omstandighede volhardend en onverdeeld op God te vertrou. God gee ruimhartig; gelowiges mag dus sonder skaamte erken dat hulle nie weet hoe om verder te gaan nie.

7.2 Jakobus 3:13–18: twee soorte wysheid

Die vraag “Wie is wys en verstandig onder julle?” word nie deur ’n kwalifikasielys of ’n vertoon van kennis beantwoord nie, maar deur ’n nederige lewe. Bitter naywer en selfsug ontmasker die wysheid wat as prestasie en selfbevordering verkoop word. Wysheid van bo lyk anders: dit soek vrede sonder om waarheid te verruil, dien sonder om te spog en laat geregtigheid groei. Hierdie beskrywing moet saam met Jakobus 2 se aandag aan armes en kwesbares gelees word.

7.3 Matteus 7:24–27: luister én doen

Jesus sluit die Bergrede af met die beeld van twee bouers. Albei hoor sy woorde; die verskil lê daarin dat die wyse bouer daarop handel. Die storm kom oor albei huise. Die teks beloof dus nie ’n lewe sonder rampe aan gehoorsame mense nie. Dit waarsku dat ’n lewe wat Jesus se onderrig hoor maar ignoreer, sonder ’n bestendige fondament gebou word. Die gesag van Christus in hierdie gedeelte is opvallend: om sy woorde te gehoorsaam, is die kenmerk van ware wysheid.

Hier word ons by die begin van Spreuke teruggebring. Die wyse is iemand wat leerbaar bly; die gelowige hoor Christus se woorde en tree daarvolgens op. Maar ons lees Matteus 7 binne die hele evangelie: die Here wat ons oproep tot gehoorsaamheid, is ook die Verlosser wat sondaars ontvang, vergewe en nuwe lewe gee.

8. Gereformeerde teologie: kennis, geloof en genade

8.1 Johannes Calvyn: Godkennis en selfkennis

Calvyn open sy *Institusie van die Christelike Godsdiens* (I.1.1) met die verbinding tussen kennis van God en kennis van onsself. Wanneer ons God se grootheid raaksien, verstaan ons beter hoe afhanklik ons is; wanneer ons onsself eerlik beskou, ontdek ons weer waarom ons na God moet draai. Dit is ’n parafrase van sy argument, nie ’n direkte aanhaling nie. Dit sluit nou by Spreuke 1:7 aan: wysheid begin nie met selfgenoegsaamheid nie, maar met ’n regte verhouding tot die Here.

Hieruit volg nie dat gelowiges niks by iemand buite die kerk kan leer nie. Dit herinner ons eerder dat geen menslike kennis sonder morele verantwoordelikheid en afhanklikheid van God bestaan nie. ’n Ingenieur, onderwyser of dokter kan uitstekend in ’n vak wees en tog, soos elke ander mens, die Here se wysheid nodig hê vir die gebruik van daardie kennis.

8.2 Herman Bavinck: kennis is nog nie wysheid nie

In *Gereformeerde Dogmatiek* (tweede druk, deel oor die kennis van God, §202) bespreek Bavinck uitdruklik die onderskeid tussen kennis en wysheid. Hy wys dat geleerdheid en lewenswysheid nie noodwendig saamval nie: kennis en insig moet tot die regte doel aangewend word. Dit is ’n samevatting van sy Nederlandse uiteensetting. Die nut daarvan vir Spreuke 1:7 lê hierin dat Bybelse wysheid nie intellek verag nie, maar vra waartoe ons ons kennis gebruik.

8.3 Timothy Keller: die gewone lewe vra goddelike wysheid

Timothy en Kathy Keller se *God’s Wisdom for Navigating Life* (2017) bied daaglikse nadenke oor die wysheidsliteratuur. Die boek se oorhoofse bedoeling is dat die Skrif mense leer om met groter wysheid in hulle gewone lewe te wandel. Ons gebruik hier die publikasie as ’n hedendaagse verwysing; geen ongeverifieerde woordelikse aanhaling word daaraan toegeskryf nie. Dit is belangrik dat so ’n benadering altyd binne die hele evangelie bly en nie bloot ’n resep vir selfverbetering word nie.

8.4 ’n Kritiese gesprek met die tradisie

Die gereformeerde teologie help om Skrif, genade en gehoorsaamheid saam te hou. Dit beteken nie dat elke historiese uitleg van elke wysheidsteks onbetwisbaar is nie. Veral die uitleg van Spreuke 8 verg noukeurigheid: die onderskeid tussen die oorspronklike literêre betekenis en die kerk se Christologiese leeswyse is noodsaaklik. ’n Getroue gereformeerde leesbenadering verwag nie dat die Bybel ons reeds geformuleerde antwoorde bloot moet bevestig nie, maar laat ons telkens deur die teks korrigeer.

9. Die gereformeerde belydenisskrifte in gesprek met Spreuke

9.1 Nederlandse Geloofsbelydenis: God kenbaar, maar nie beheerbaar nie

Artikel 1 bely God onder meer as volkome wys, regverdig en goed. Artikel 2 onderskei die kennis van God uit sy skeppingswerk en die helderder openbaring van Homself in sy Woord. Dit help ons om te begryp waarom Israel se wysheid oor skepping en gewone lewe nie van God se openbaring geskei word nie. Artikel 13 oor sy voorsienigheid waarsku teen ’n nuuskierigheid wat verder as God se bekendmaking wil gaan. Dit raak veral ons gesprek oor Job: ons mag God vertrou sonder om die oorsaak van elke lyding te kan verklaar.

9.2 Heidelbergse Kategismus: kennis én hartlike vertroue

Vraag en antwoord 21 beskryf ware geloof as kennis en vaste vertroue wat die Heilige Gees deur die evangelie werk. Korrekte inligting alleen is dus nie dieselfde as geloof nie. Vraag en antwoord 18 verbind ons Middelaar, Jesus Christus, direk met 1 Korintiërs 1:30: Hy is ons wysheid, geregtigheid, heiligheid en verlossing. Dit is ’n besondere belydenisverbinding met ons week se tema. Vraag en antwoord 86 leer dat goeie werke uit Christus se verlossing en ons dankbaarheid voortkom; antwoord 91 beskryf goeie werke as dade uit geloof, volgens God se wet en tot sy eer.

9.3 Dordtse Leerreëls: God wek die lewe wat Hy vra

Hoofstukke III/IV, artikels 11–12 verduidelik hoe die Heilige Gees die hart en wil vernuwe, nie slegs nuwe inligting van buite aanbied nie. Hierdie belydenis beskerm ons teen die gedagte dat iemand deur meer godsdienstige feite vanself ’n nuwe mens word. Waar ons wysheid kort, is die oplossing nie slegs beter selfdissipline nie; ons vra dat God ons deur sy Gees tot geloof en nuwe gehoorsaamheid bring.

> GEREFORMEERDE SAMEHANG
>
> **God openbaar Homself → die Gees wek geloof → Christus word vir ons wysheid en verlossing → die gelowige leer in dankbaarheid om volgens die Woord te leef. Hierdie volgorde beskerm die tema teen moralistiese “wees net slimmer”-prediking.**

10. Moeilike vrae wat nie weggepraat moet word nie

10.1 As ek die Here dien, sal my lewe altyd goed uitwerk?

Nee. Spreuke beskryf dikwels goeie lewenspatrone, nie gewaarborgde uitkomste nie. Job, Prediker, die Psalms van klag en Jesus se eie kruis bevestig dat gehoorsaamheid en swaarkry saam kan voorkom. Om die Here te vrees, is nie ’n manier om gevaar, siekte of verlies te beheer nie.

10.2 Is ’n gelowige sonder geleerdheid wyser as ’n wetenskaplike?

Nie noodwendig op elke gebied nie. Die Bybel verkleineer nie kundigheid nie. Spreuke se kritiek is teen selfverheffing en morele dwaasheid, nie teen deeglike studie nie. Iemand kan wetenskaplik uitstekend wees maar tog onderskeiding vir sy of haar keuses nodig hê. Gelowiges behoort ook die kundigheid van ander met dankbaarheid en kritiese insig te ontvang.

10.3 Beteken “vrees vir die Here” dat ek voortdurend skuldig moet voel?

Nee. Die Bybel se taal oor Godsvrees sluit ontsag vir God se heiligheid en oordeel in, maar nie die eis dat gelowiges hulle verlossing deur angs in stand moet hou nie. In Christus kan ons met vrymoedigheid nader, juis omdat genade werklik is. Gesonde eerbied maak mense verantwoordbaar en nederig; vernietigende geestelike angs moet nie as ’n deug voorgehou word nie.

10.4 Hoe onderskei ek tussen God se leiding en my eie voorkeure?

Daar is nie ’n onfeilbare geheime tegniek vir elke ingewikkelde besluit nie. Die Skrif gee vaste morele riglyne, terwyl ander sake noukeurige oorweging, gebed, advies en verantwoordelikheid vra. Spreuke 11:14 en 15:22 waardeer raad; Jakobus 1:5 nooi tot gebed; Matteus 7 vra gehoorsaamheid aan wat reeds duidelik is. Wysheid erken ook waar twee verantwoordelike gelowiges oor ’n praktiese besluit kan verskil.

10.5 Kan ’n mens wysheid hê en tog ernstige foute maak?

Ja. Selfs ’n wyse mens bly ’n sondaar en moet leer om skuld te erken, vergifnis te ontvang en verhoudings reg te maak. Die Bybel maak nie van wysheid volmaaktheid nie. Juis die bereidheid om reggestel te word, is volgens Spreuke ’n teken dat iemand op die regte pad is.

10.6 Waarom laat God sekere dinge vir ons onverklaarbaar?

Job wys hoe min ons vanuit ons beperkte perspektief kan beheer of verstaan. Dit is nie ’n volledige teodisee wat alle raaisels oplos nie. Die kerk mag saam met lydende mense kla, vra, bid en help. Die evangelie van die gekruisigde en opgestane Christus gee hoop sonder om lyding goedkoop te verklaar.

10.7 Is wysheid persoonlik of gemeenskaplik?

Albei. Spreuke onderrig individue oor hulle keuses, maar praat voortdurend oor familie, bure, armes, handel, regspraak en leierskap. ’n Gemeente kan nie wysheid slegs as ’n private eienskap vier as sy gemeenskaplike optrede onwaaragtig, onregverdig of onbarmhartig is nie.

11. ’n Hermeneutiese brug na Silvertonkruin

11.1 Ons leef tussen oorvloed inligting en min aandag

In ons werk, op ons fone en in die openbare gesprek kry ons voortdurend raad en menings. Spreuke 1:7 vra nie net hoeveel inligting ons versamel het nie, maar watter stem ons gesindheid vorm. ’n Wyse gelowige deel nie sommer ’n ongeverifieerde berig nie, praat nie neerhalend oor mense op grond van gerugte nie en kan erken wanneer ’n eerste oordeel verkeerd was.

11.2 Geld, sakebesluite en beroepsetiek

Spreuke se belangstelling in eerlike gewigte en billike handel (11:1; 16:11) laat die vrees van die Here die besigheidswêreld binnegaan. Dit raak hoe ’n mens kwotasies gee, werknemers betaal, belastings hanteer, aan kliënte beloftes maak en ’n gesin se geld bestuur. Wysheid is nie noodwendig die keuse wat die grootste onmiddellike wins lewer nie; dit vra wat reg en getrou is.

11.3 Verhoudings en konflik

Spreuke leer dat woorde skade kan doen en dat sagte antwoorde konflik kan ontlont (15:1; 18:21). Jakobus voeg by dat wysheid vredeliewend en barmhartig is. Dit beteken nie dat ware wysheid altyd konflik vermy nie. Soms vra liefde ’n moeilike gesprek of die aanspreek van onreg. Die wyse manier is om waarheid sonder wreedheid en vrede sonder oneerlikheid na te streef.

11.4 Oud en jonk leer saam

Spreuke eer die waarde van onderrig oor geslagte heen, maar 1:5 sê ook dat die wyse mens bly leer. Senior lidmate kan lewenservaring en geloofsgeskiedenis deel; jonger lidmate kan nuwe vrae en perspektiewe bring. Die gemeente is op sy gesondste wanneer respek nie beteken dat niemand vrae mag vra nie, en kritiese denke nie in minagting vir ouer mense verander nie.

11.5 Wanneer iemand swaarkry

Die wysste reaksie op ’n familielid, buurman of gemeentelid se lyding is dikwels nie ’n vinnige Bybelspreuk as verklaring nie. Job leer ons om nie God se geheime raadsbesluite namens Hom uit te spreek nie. Luister, bid, tree prakties op en laat ruimte vir stilte. Christus se kruis maak die kerk ’n gemeenskap wat saam met lydendes kan staan.

12. Praktiese geloofsoefeninge vir verdere verdieping

- **Lees met ’n oop hand.** Lees Spreuke 1:1–9 stadig. Merk al die woorde wat met leer, luister en onderrig verband hou. Vra: waar het ek die gewoonte ontwikkel om regstelling af te weer?
- **Vra raad, nie net bevestiging nie.** Neem een werklike besluit en vra ’n betroubare mens om met jou oor die risiko’s, die morele vrae en die moontlike gevolge te praat. Luister ook na wat jy nie graag wou hoor nie.
- **Oefen verantwoordelike waarheidspraak.** Kontroleer een bewering voordat jy dit deurstuur, of herstel ’n verkeerde indruk wat jy dalk oor iemand laat ontstaan het.
- **Maak plek vir die lydende mens.** Kontak iemand wat swaarkry. Vra wat nodig is, sonder om die situasie met ’n kort verklaring te probeer oplos.
- **Laat die kruis jou maatstaf verander.** Lees 1 Korintiërs 1:18–31. Noem een plek waar jou eie soeke na aansien belangriker as diensbaarheid geword het.
- **Bid vir die Gees se vorming.** Lees Jakobus 3:13–18 en bid spesifiek vir een eienskap waarin jy wil groei: sagmoedigheid, barmhartigheid, eerlikheid of vrede.

13. Preekvoorbereiding: drie moontlike rigtings

Preekrigting A — Die begin van wysheid is nie ’n antwoord nie, maar ’n verhouding

Grondteks: Spreuke 1:1–7. **Kernvraag:** Wat gebeur wanneer ’n mens baie weet, maar nie wil leer nie? **Beweging:** (1) Ons verwissel maklik kennis met wysheid; (2) Spreuke plaas die vrees van die Here aan die begin en minagting vir onderrig aan die ander kant; (3) Christus roep ons om as afhanklike, leerbare mense te leef. **Evangeliese wending:** God gee deur sy Woord en Gees die wysheid wat ons self nie kan vervaardig nie. **Moontlike slotvraag:** Van wie ontvang ek nog graag teregwysing?

Preekrigting B — Wanneer God se wysheid soos dwaasheid lyk

Grondtekste: Spreuke 1:7 en 1 Korintiërs 1:18–31. **Kernvraag:** Is die suksesvolste en sterkste mens noodwendig die wysste? **Beweging:** (1) Die wêreld bewonder status en beheer; (2) die kruis ontmasker ons maatstawwe; (3) Christus word ons wysheid, geregtigheid en verlossing. **Evangeliese wending:** Ons word nie gered omdat ons die wysste besluite neem nie, maar deur Christus se genade. **Moontlike toepassing:** Hoe verander dit ons omgang met kwesbare mense?

Preekrigting C — Bou op ’n rots wanneer die storm tog kom

Grondtekste: Spreuke 3:5–7; Matteus 7:24–27; Job 28. **Kernvraag:** Waarom beteken geloof nie dat alles maklik sal verloop nie? **Beweging:** (1) Eie insig het grense; (2) Job wys dat die lewe nie ’n eenvoudige beloningsisteem is nie; (3) Jesus roep ons om sy woorde te hoor én te doen, ook wanneer storms kom. **Evangeliese wending:** Ons hoop rus nie in foutlose beheer nie, maar in die betroubaarheid van Christus. **Pastorale versigtigheid:** Moenie die lydende mens blameer as sy of haar huis deur ’n storm getref is nie.

> VOORGESTELDE HOOFGEDAGTE VIR DIE EREDIENS
>
> **Die Here leer ons nie om alles te weet nie; Hy leer ons om Hom te ken. In Jesus Christus ontdek ons ’n wysheid wat ons trots ontmasker, ons met genade ontvang en ons leer om met waarheid, liefde en gehoorsaamheid te leef.**

14. Vrae vir verdere nadenke en gesprek

A. Bly eers by die teks

1. Waarom staan Spreuke 1:7 aan die einde van die voorwoord (1:1–7), en wat voeg dit by die doelwitte van verse 2–6?
2. Hoe help die kontras tussen die vrees van die Here en minagting vir onderrig ons om dwaasheid te verstaan?
3. Waarom kan “begin” in Spreuke 1:7 nie eenvoudig beteken dat Godsvrees later oorbodig word nie?
4. Wat maak die wyse mens volgens Spreuke 1:5 bereid om steeds te leer?
5. Hoe beïnvloed die genre van ’n spreuk die manier waarop ons die beloftes en waarskuwings daarin lees?

B. Dink Bybels-teologies

1. Hoe korrigeer Job 28 en Prediker 12 ’n te eenvoudige verwagting dat regte besluite altyd voorspoed bring?
2. Waarom kan ons Spreuke 8 nie sonder verdere verduideliking as ’n direkte biografie van Jesus behandel nie?
3. Hoe verander 1 Korintiërs 1:18–31 die wêreld se opvatting van sukses, eer en mag?
4. Wat is die verskil tussen om Christus as ’n wyse onderwyser te bewonder en om Hom as ons wysheid en Verlosser te ontvang?

C. Gereformeerde geloofsgesprek

1. Hoe verbind die Heidelbergse Kategismus vraag 21 kennis met vertroue?
2. Watter troos bring Nederlandse Geloofsbelydenis artikel 13 wanneer ons nie ’n antwoord op lyding het nie?

3. Hoe verhoed die Dordtse Leerreëls dat “wees wyser” verander in ’n boodskap van selfverlossing?

D. Eerlike selfondersoek

1. Waar dink ek dat my eie ervaring my die reg gee om nie meer te luister nie?

2. In watter verhouding verwar ek die wen van ’n argument met die nastreef van wysheid?

3. Wanneer het iemand se nederige optrede vir my meer van God se wysheid gewys as hulle woorde?

4. Watter een verandering kan ons as gemeente maak om beter na die Here en na mekaar te luister?

15. ’n Sewe-dae-ritme: van die erediens na die lewe

Hierdie leesroete is ’n vrywillige hulpmiddel vir verdere verdieping; dit is nie ’n formele gemeentelike leesrooster nie.

Dag	Lees	Luister	Antwoord
Sondag 1 Nov.	Spreuke 1:1–7	Waar begin my verstaan van die lewe?	Noem die Here in gebed as bron van wysheid.
Maandag 2 Nov.	Spreuke 3:5–7	Waar vertrou ek uitsluitlik op my eie oordeel?	Vra raad oor een besluit.
Dinsdag 3 Nov.	Spreuke 2:1–6; Jak. 1:5	Wie gee wysheid, en hoe vra ek daarvoor?	Bid oor ’n konkrete uitdaging.
Woensdag 4 Nov.	Jakobus 3:13–18	Watter soort wysheid vorm my gesprekke?	Kies ’n vredeliewende, eerlike antwoord.
Donderdag 5 Nov.	1 Korintiërs 1:18–31	Waar bly ek vasgevang in status en prestasie?	Dien iemand sonder erkenning.
Vrydag 6 Nov.	Matteus 7:24–27	Wat doen ek met Jesus se woorde?	Neem een gehoorsame stap.
Saterdag 7 Nov.	Job 28; Kol. 2:2–3	Wat weet ek nie — en Wie kan ek vertrou?	Vertrou ’n oop vraag aan Christus toe.

Bronne, belydenisse en verdere leeswerk

Bronintegriteit. Skrifgedeeltes word hoofsaaklik in eie woorde verduidelik; die kort aanhaling uit Spreuke 1:7 is die teks wat by die opdrag verskaf is. Uitsprake oor historiese teoloë is uitdruklik as samevattings aangebied. Geen onbevestigde direkte aanhalings of uitgedinkte bladsyverwysings is gebruik nie. Die voorbeelde uit die gemeente se leefwêreld is toepassings, nie historiese bewerings oor bepaalde lidmate nie.

• **Hebreeuse Bybelteks:** Spreuke 1:1–7, Westminster Leningrad Codex, met woordontleding by https://biblehub.com/text/proverbs/1-7.htm ; vergelyk die Hebreeuse teks by https://www.sefaria.org/Proverbs.1.7

• **Antieke wysheidskonteks:** Michael V. Fox en Suzanna R. Millar, “Egyptian Wisdom”, in *The Cambridge Companion to Biblical Wisdom Literature* (Cambridge University Press, 2022), hoofstuk 17, DOI 10.1017/9781108673082.020.

• **Oor Amenemope:** Katharine J. Dell, *The Book of Proverbs in Social and Theological Context* (Cambridge University Press, 2006), hoofstuk 3, DOI 10.1017/CBO9780511488306.005.

• **Christelike uitleg van Spreuke 8:** Susannah Ticciati, “Wisdom in Patristic Interpretation”, in *The Oxford Handbook of Wisdom and the Bible* (Oxford University Press, 2021), bl. 187–204; en Hans Boersma, “The Sacramental Reading of Nicene Theology”, *Journal of Theological Interpretation* 10/1 (2016), 1–30.

• **Johannes Calvyn:** *Institusie van die Christelike Godsdiens*, I.1.1, oor Godkennis en selfkennis. Primêre Engelse uitgawe: https://www.calvininstitutes.org/book-1/1-1

• **Herman Bavinck:** *Gereformeerde Dogmatiek*, tweede druk, bespreking van kennis en wysheid, §202. Primêre Nederlandse teks: https://sources.neocalvinism.org/49/0/202

• **Timothy en Kathy Keller:** *God’s Wisdom for Navigating Life* (Viking, 2017). Uitgewersbeskrywing en bibliografiese besonderhede: https://timothykeller.com/books/gods-wisdom-for-navigating-life

• **Heidelbergse Kategismus:** vrae en antwoorde 18, 21, 86 en 91. https://www.crcna.org/welcome/beliefs/confessions/heidelberg-catechism

• **Nederlandse Geloofsbelydenis:** artikels 1, 2, 13 en 24. https://www.crcna.org/welcome/beliefs/confessions/belgic-confession

• **Dordtse Leerreëls:** hoofstukke III/IV, artikels 11–14. https://www.crcna.org/welcome/beliefs/confessions/canons-dort

• **Reeksmodel en plaaslike raamwerk:** *Silvertonkruin Delf Dieper — Geloof wat antwoord* (25 Oktober 2026) en die aangereikte *Delve Dieper Materiaal Prompt*.

LAASTE GELOOFSGEDAGTE

Ware wysheid maak ons nie eienaars van al die antwoorde nie. Dit leer ons om as mense wat deur Christus se genade gedra word, met oop ore, nederige harte en verantwoordelike hande voor die Here te leef.